

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. директора навчально-наукового
інституту міжнародних відносин ім.
Б.Д. Гаврилишина

Людмила ГАВРИЛЮК-ЄНСЕН
«__» _____ 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОЕ
«__» _____ 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту новітніх освітніх технологій
Святослав ПИТЕЛЬ

«__» _____ 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

«МУЗЕЄЗНАВСТВО»

Ступінь вищої освіти – Бакалавр

Галузь знань – 24 Сфера обслуговування

Спеціальність – 242 Туризм і рекреація

Освітньо-професійна програма – Туризм

Кафедра міжнародного туризму і готельного бізнесу

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні (год.)	ІРС, год.	Тренінг, год.	Самостійна робота студ., год.	Разом, год.	Залік (семестр)	Екзамен (семестр)
Денна	2	3	30	30	4	8	48	120	-	3
Заочна	2	3	8	4	-	-	108	120	-	4

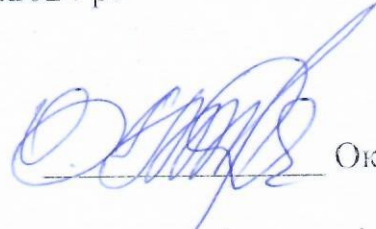
ТЕРНОПІЛЬ –
2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 24 Сфера обслуговування, спеціальності 242 Туризм і рекреація затвердженої Вченою Радою ЗУНУ (протокол №11 від 26.06.2023 року).

Робочу програму склав доцент кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу, к.е.н., доцент Віталій ОХОТА

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу, протокол № 1 від 29.08.2024 р.

Зав. кафедри
к.е.н., доцент

Оксана ГУГУЛ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 24 Туризм і рекреація № 2 від 30.08.2024 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності
к.е.н., доцент

Оксана ГУГУЛ

Гарант ОПІ
к.е.н., доцент

Володимир МАЗУР

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Музеєзнавство»**

1. Опис дисципліни «Музеєзнавство»

Дисципліна – Музеєзнавство	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4	Галузь знань – 24 Сфера обслуговування	Дисципліна з обов'язкового циклу Мова навчання -Українська
Кількість залікових модулів - 5	Спеціальності – 242 Туризм і рекреація Освітньо- професійна програма Туризм	Рік підготовки: денна – 2 заочна - 2 Семестр: денна – 3 заочна - 3
Кількість змістових модулів - 2	Ступінь вищої освіти –бакалавр	Лекції: Денна - 30 год; Заочна - 8 год. Практичні заняття: Денна - 30 год; Заочна – 4 год.
Загальна кількість годин - 120		Самостійна робота: Денна - 48 год Заочна - 108 год. Індивідуальна робота Денна– 4 год. Заочна- - Тренінг: Денна- 8 год Заочна- -
Тижневих годин: денна – 8 год., аудиторних– 3 год.		Вид підсумкового контролю: Денна– екзамен Заочна- екзамен

1. Мета та завдання дисципліни «Музеєзнавство»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета навчальної дисципліни полягає у вивченні всіх існуючих форм, видів та напрямків роботи музеїв, принципів створення музейної експозиції, методики підбору експозиційного матеріалу, художнього оформлення музейних експозицій.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Оволодіння комплексом знань, необхідних для розуміння основних етапів розвитку музеєзнавства в Україні; зорієнтувати майбутніх спеціалістів щодо основних напрямків музейної діяльності; з'ясувати основні принципи побудови музейної експозиції; сприяти вихованню у студентів традиції відвідування музеїв із пізнавальною та професійною ціллю; ознайомити з найбільш відомими музеями світу.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК 10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал.

СК 13. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення дисципліни передбачає цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи.

2.5. Результати навчання:

ПР 02. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.

ПР 03. Знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ.

ПР 04. Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору.

ПР 05. Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.

ПР 07. Розробляти, просувати та реалізовувати туристичний продукт.

ПР 09. Організовувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки.

ПР 12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Музеєзнавство як наукова дисципліна

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Музеєзнавство»

Об'єкт, предмет, мета, завдання та структура курсу «Музеєзнавство».

Тема 2. Нормативно-правове регулювання музейної діяльності в Україні та світі.

Законодавче забезпечення музейної діяльності в Україні. Міжнародні пакти та конвенції.

Тема 3. Історія розвитку музейної справи в Україні

Періодизація розвитку музеїв світу. Зародження та розвиток музеїв в Україні. Класифікація музеїв України. Речові, письмові та інші джерела музеєзнавства. Класифікація музейних пам'яток. Особливості їх збирання. Поняття «музей». Класифікація музеїв відповідно його комплектаціям за формою власності, за категорією, за суспільним призначенням тощо.

Тема 4. Напрями фондової роботи музеїв.

Структура фондів музеїв та основні напрямки їх діяльності. Методика вивчення музейних предметів та джерела комплектування фондів.

Тема 5. Основні вимоги до обліку та зберігання музейних фондів.

Система обліку музейних фондів. Режим та особливості зберігання фондів.

Змістовний модуль 2

Сучасні інструменти інноваційної діяльності сучасних музеїв.

Тема 6. Новітні системи для збереження й обробки музейних big data.

Стандарти опису оцифрованих колекцій та їх метаданих. Цифрові представництва музеїв в Інтернет. Віртуальні виставки та екскурсії. Технології

доповненої та віртуальної реальності в музеях.

Тема 7. Музейна експозиція

Наукова підготовка експозиції. Основні етапи побудови музейної експозиції. Особливості експозицій різних груп музеїв історичного профілю. Проектування експозиції та реалізація проекту.

Тема 8. Екскурсійна робота в музеї.

Класифікація екскурсій. Методика побудови та проведення екскурсій.

Тема 9. Культурно-освітня діяльність музеїв.

Основні види культурно-освітньої діяльності музеїв. Форми культурно-освітньої діяльності музеїв.

Тема 10. Сучасні технології в музейній справі.

Музейний маркетинг. Музейний менеджмент. Цифрові технології в музейній справі. Музейні сайти: структура та особливості.

Тема 11. Проблеми та перспективи розвитку музейної мережі України.

Основні показники та тенденції відвідуваності музеїв держави. Перспективи інтеграції українських музеїв у міжнародні музейні організації. Пріоритетні напрями та завдання розбудови національної музейної мережі.

Тема 12. Визначні музеї світу.

Музеї Азії. Музеї Європи та Америки. Музеї Африки.

4. Структура навчальної дисципліни «Музеєзнавство»

	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1 Музеєзнавство як наукова дисципліна						
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Музеєзнавство»	2	2	5			
Тема 2. Нормативно-правове регулювання музейної діяльності в Україні та світі.	2	2	5			

Тема 3. Історія розвитку музейної справи в Україні	2	2	5	2	4	Поточне опитування Тестування
Тема 4. Напрями фондової роботи музеїв.	2	2	5			
Тема 5. Основні вимоги до обліку та зберігання музейних фондів.	2	2	5			
Змістовний модуль 2 Сучасні інструменти інноваційної діяльності сучасних музеїв.						
Тема 6. Новітні системи для збереження й обробки музейних big data.	4	2	3	2	4	Поточне опитування Тестування
Тема 7. Музейна експозиція	2	2	4			
Тема 8. Екскурсійна робота в музеї.	4	4	4			
Тема 9. Культурно-освітня діяльність музеїв.	2	2	4			
Тема 10. Сучасні технології в музейній справі.	4	4	2			
Тема 11. Проблеми та перспективи розвитку музейної мережі України.	2	2	4			
Тема 12. Визначні музеї світу.	2	2	2			
Всього 120 год з них:	30	30	48			

Заочна форма

	Кількість годин		
	Лекції	Практичні	СРС
Змістовний модуль 1 Музеєзнавство як наукова дисципліна			
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Музеєзнавство»	2	-	10
Тема 2. Нормативно-правове регулювання	-	-	10

музейної діяльності в Україні та світі.			
Тема 3. Історія розвитку музейної справи в Україні.	-	-	14
Тема 4. Напрями фондової роботи музеїв.	-	-	10
Тема 5. Основні вимоги до обліку та зберігання музейних фондів.	2	2	10
Змістовний модуль 2 Сучасні інструменти інноваційної діяльності сучасних музеїв			
Тема 6. Новітні системи для збереження й обробки музейних big data.	2	-	10
Тема 7. Музейна експозиція.	-	-	14
Тема 8. Укскурсійна робота в музеї.	-	-	10
Тема 9. Культурно-освітня діяльність музеїв.	-	-	10
Тема 10. Сучасні технології в музейній справі.	2	2	10
Тема 11. Проблеми та перспективи розвитку музейної мережі України.			
Тема 12. Визначні музеї світу.			
Всього 120 год з них:	8	4	108

5. Тематика практичних занять

Практична робота 1

Тема: Предмет і завдання курсу «Музеєзнавство»

Мета: *закріпити знання предмету, об'єкту, мети та завдань курсу.*

Питання для обговорення:

1. Музеєзнавство як наука, його об'єкт, предмет, специфіка і завдання.
2. Історіографія вітчизняного музеєзнавства.
3. Поняття та визначення музеїв.
4. Історія терміну «музей». Суспільні функції та особливості музеїв, їхні головні завдання.

Практичне заняття 2

Тема: Нормативно-правове регулювання музейної діяльності в Україні та світі.

Мета: *опанування методики нормативно-правового регулювання музейної діяльності в Україні та світі.*

Питання для обговорення:

1. Правове регулювання музейної діяльності в Україні.
2. Міжнародні пакти та конвенції.

Практичне заняття 3

Тема: Історія розвитку музейної справи в Україні

Мета: *вивчення історії розвитку і становлення музейної справи в Україні.*

Питання для обговорення:

1. Формування музейної справи в античну епоху. Храмове, світське та приватне колекціонування в добу Середньовіччя.
2. Зародження музеїв сучасного типу в епоху Відродження.
3. Музейна справа в епоху Просвітництва.
4. Розвиток музейної справи в XIX ст.
5. Основні тенденції розвитку музеїв в XX – на початку XXI ст.

Практичне заняття 4

Тема: Напрями фондової роботи музеїв.

Мета: *набуття практичних навичок щодо фондової роботи музеїв.*

Питання для обговорення:

1. Порядок використання товаросупровідних документів, що можуть використовуватись у міжнародному сполученні.
2. Основний транспортний документ при здійсненні міжнародних перевезень автомобільним транспортом.
3. Порядок визначення кількості екземплярів накладної CMR.
4. Основні та додаткові відомості, що має вміщувати накладна CMR.
5. Обов'язки перевізника при прийомі вантажу для міжнародних перевезень.
6. Права вантажовідправника при здійсненні міжнародних перевезень.

Практичне заняття 5

Тема: Основні вимоги до обліку та зберігання музейних фондів.

Мета: *набуття практичних навичок щодо обліку та зберігання музейних фондів.*

Питання для обговорення:

1. Система обліку музейних фондів.
2. Режим та особливості зберігання музейних фондів

Практичне заняття 6,7

Тема: Новітні системи для збереження й обробки музейних big data.

Мета: набуття практичних навичок щодо системи для збереження й обробки музейних big data.

Питання для обговорення:

1. Стандарти опису оцифрованих колекцій та їх метаданих.
2. Цифрові представництва музеїв в Інтернет.
3. Віртуальні виставки та екскурсії.
4. Технології доповненої та віртуальної реальності в музеях.

Практична робота 8

Тема: Музейна експозиція.

Мета: набуття практичних навиків ведення музейної експозиції.

Питання для обговорення:

1. Експозиція та її роль у музейній роботі.
2. Сучасні види експозицій та їхня організація.
3. Наукова підготовка експозицій.
4. Вибір і виготовлення експонатів.
5. Підготовка пояснювальних матеріалів.
6. Остаточний монтаж і відкриття експозицій.

Практична робота 9,10

Тема: Екскурсійна робота в музеї.

Мета: набуття практичних навиків щодо класифікації екскурсій та методики побудови та проведення екскурсій.

Питання для обговорення:

1. Класифікація екскурсій.
2. Методика побудови та проведення екскурсій.

Практична робота 11

Тема: Культурно-освітня діяльність музеїв.

Мета: набуття практичних навиків щодо класифікації екскурсій та методики побудови та проведення екскурсій.

Питання для обговорення:

1. Сутність, завдання і форми культурно-освітньої роботи музеїв.
2. Основа організації культурно-освітньої роботи музеїв.
3. Видавнича діяльність музеїв.
4. Види і особливості освітньо-виховної роботи музеїв.
5. Основні засади проведення екскурсійної роботи в музеях.
6. Інші форми освітньо-виховної роботи музеїв.

Практична робота 12,13

Тема: Екскурсійна робота в музеї.

Мета: *набуття практичних навиків щодо класифікації екскурсій та методики побудови та проведення екскурсій.*

Питання для обговорення:

1. Класифікація екскурсій.
2. Методика побудови та проведення екскурсій.

Практична робота 14

Тема: Проблеми та перспективи розвитку музейної мережі України.

Мета: *набуття практичних навиків щодо інтеграції українських музеїв у міжнародні музейні організації.*

Питання для обговорення:

1. Основні показники та тенденції відвідуваності музеїв держави.
2. Перспективи інтеграції українських музеїв у міжнародні музейні організації.
3. Пріоритетні напрями та завдання розбудови національної музейної мережі.

Практична робота 15

Тема: . Визначні музеї світу.

Мета: *набуття практичних навиків щодо визначення роботи основних музеїв світу..*

Питання для обговорення:

1. Музеї Азії.
2. Музеї Європи.
3. Музеї Америки.
4. Музеї Африки.

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота як основна форма засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових занять та без участі викладача, передбачає особистісно-орієнтовану організацію самоосвіти студента.

Студенти мають можливість самостійно опрацьовувати навчальний матеріал у бібліотеці, навчальних кабінетах і комп'ютерних класах з використанням мережі Інтернет, а також у домашніх умовах (при отриманні відповідного пакету навчально-методичної літератури та електронних курсів у системі MOODLLE).

На самостійну роботу кожному студенту пропонується написати реферат на одну із запропонованих тем:

1. Поняття музею.

2. Музеєзнавство як наука.
3. Основні напрямки класифікації музеїв.
4. Краєзнавчі музеї.
5. Музеї художнього профілю.
6. Музеї літературного профілю.
7. Музичні музеї.
8. Архітектурні музеї.
9. Музеї природничого профілю.
10. Екологічні музеї.
11. Науково-технічні музеї
12. Комплексні музеї.
13. Віртуальні музеї.
14. Лувр.
15. Британський музей.
16. Ермітаж.
17. Музей Прадо в Мадриді.
18. Музеї Ватикану.
19. Метрополітен-Музей у Нью-Йорку.
20. Єгипетський музей у Каїрі.
21. Дрезденська картинна галерея.
22. Краєзнавчі та історичні музеї в Україні.
23. Музеї художнього профілю в Україні.
24. Музеї літературного профілю в Україні.
25. Музичні музеї в Україні.
26. Архітектурні музеї в Україні.
27. Музеї природничого профілю в Україні.
28. Екологічні музеї в Україні.
29. Науково-технічні музеї в Україні.
30. Комплексні музеї та заповідники в Україні.
31. Віртуальні музеї в Україні.
32. Історичні музеї Чернігівщини.
33. Мистецькі музеї Чернігівщини.
34. Військово-історичні музеї Чернігівщини.
35. Археологічні музеї Чернігівщини.
36. Літературні музеї Чернігівщини.
37. Краєзнавчі музеї Чернігівщини.
38. Галузеві музеї Чернігівщини.
39. Історико-культурні заповідники Чернігівщини.
40. Українські музеї на пострадянському просторі.
41. Українські музеї у Європі.
42. Українські музеї у США.
43. Українські музеї в Канаді.
44. Поняття музейних фондів
45. Комплектування і облік музейних фондів.
46. Вивчення і збереження музейних фондів.

47. Поняття музейної експозиції.
48. Методи побудови експозиції.
49. Експозиційні матеріали.
50. Проектування експозиції.
51. Музейна аудиторія.
52. Музейна екскурсія.
53. Додаткові форми культурно-освітньої діяльності музеїв.
54. Музейний маркетинг.
55. Музейний менеджмент.
56. Комп'ютерні технології у музейній справі.
57. Музейні сайти.
58. Основні показники та тенденції відвідуваності музеїв держави.
59. Перспективи інтеграції українських музеїв у міжнародні музейні організації.
60. Пріоритетні напрями та завдання розбудови національної музейної мережі.

7. Тренінг з дисципліни «Музеєзнавство»

Метою тренінгу з навчальної дисципліни є формування у студентів практичних професійних та особистісних компетентностей, котрі забезпечує вивчення даної дисципліни.

Тренінг спрямований на вирішення таких завдань: ознайомлення зі методами застосування засвоєння теоретичних знань і вироблених умінь; формування навичок практичної реалізації теоретичного навчання; з'ясування проблемних питань; підготовка до підсумкового модульного контролю.

Кожна частина тренінгу має своє змістовне наповнення, що впорядковується відповідно до певних правил: подання нової інформації та її обґрунтування відповідно до цілей тренінгу; аналіз складових наданої інформації, виділення проблеми, характеристика її впливу на поточну або майбутню діяльність; пошуки шляхів вирішення проблеми, покращення чи модернізації діяльності; аналіз запропонованих рішень та вироблення пропозицій щодо їх втілення; аналіз суб'єктивних вражень учасників та їх бачення ефективності отриманих результатів.

Порядок проведення тренінгу

1. **Вступна частина** проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.
2. **Організаційна частина** полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил проведення тренінгового заняття. Можлива наявність роздаткового матеріалу у вигляді таблиць, бланків документів.
3. **Практична частина** реалізовується шляхом виконання завдань у групах студентів у кількості 3-5 осіб з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.

4. **Підведення підсумків.** Обговорюється результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносились на тренінгові заняття.

Тематика тренінгу:

Проблеми та перспективи розвитку музейної справи в Україні.

Завдання тренінгу:

1. Охарактеризувати основні проблеми розвитку музейної справи в Україні по регіонах.
2. Визначити основні перспективи розвитку музейної справи в Україні по регіонах.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Музеєзнавство» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- командні проекти;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів самостійної роботи та завдань тренінгу;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Музеєзнавство» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10%	10%	10%	10%	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінги	Самостійна робота	Екзамен
Оцінка за даний модуль визначається як середнє арифметичне за роботу на практичних заняттях № 1-3.	Підсумкова письмова робота за темами № 1-5.	Оцінка за даний модуль визначається як середнє арифметичне за роботу на практичних заняттях № 6-12.	Підсумкова письмова робота за темами № 6-12.	Визначається як середнє арифметичне за виконання завдань тренінгу.	Визначається як середнє арифметичне за виконання завдань самостійної роботи.	Два теоретичні питання по 30 балів. Практичне завдання – 40 балів

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)

75-84		С (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. Інструменти, програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Електронний варіант методичних вказівок з дисципліни «Музеєзнавство»	1-10
2.	Електронний варіант лекцій	1-10
3.	Індивідуальні завдання для самостійного виконання (електронний варіант)	1-10
4.	Система moodle.wunu.edu.ua	1-10

Рекомендована література

1. Гайдай О. Музеєзнавство: навчальний посібник. Миколаїв: Видавництво ЧНУ імені Петра Могили, 2021. 212 с.

2. Грабовський М. Музейна експозиція як вступ до знайомства з містом. Музей – платформа суспільного діалогу : матеріали міжнародної науково-практичної конференції до 125-річчя Львівського історичного музею. Львів. 5 жовтня 2018 р. Львів: Коло, 2018. С. 201–211.

3. Гончарук О. Музей: вийти з мороку. Культ чи культура: учасницькі практики в музеях. Київ: Чередниченко А. М., 2016. С. 110–123.

4. Грищенко К. Всесвітня історія в регіональному музеї: практика, можливості, перспективи. Актуальні проблеми дослідження та викладання всесвітньої історії: тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції. 9 жовтня 2020 р. Дніпро : Ліра, 2021. С. 88–90.

5. Зубар М. Сучасна нарративна експозиція та особливості її побудови. *European philosophical and historical discourse (Czech Republic)*. 2020. No 4. С. 66–72. URL: https://ephd.cz/wp-content/uploads/2020/ephd_2020_6_4/11.pdf .

6. Зубар М., Магдич О. Спроба створення нових музейних нарративів у виставковому дослідницькому проєкті «Шевченко мовою міста». Текст і образ. *Актуальні проблеми історії мистецтва*. 2021. No 2 (12). С. 112–124.

7. Манукян Ю. Кризова комунікація: місія – врятувати репутацію музею. *Безпека культурної спадщини у надзвичайних ситуаціях : міжнародні стратегії для України*. Київ – Амстердам – Вашингтон, 2016. С. 177–184.

8. Норріс Л. Українські музеї: погляд з США. *Музейний простір*. 2013. N 2 (8). С. 12–15.

9. Панченко А. В. Підготовка музейного спеціаліста в Україні. Двадцять шості Сумцовські читання : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій», присвяченої 100-річчю Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова, 2 грудня 2020 р. Харків : Майдан, 2020. С. 73–80.

10. Руденко С. Б. Музей як технологія. Київ : Ліра-К. 2021. 436 с.
11. Сошніков А. О. Роль сучасного музею у розвитку територіальних громад. Двадцять шості Сумцовські читання: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій», присвяченої 100-річчю Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова, 2 грудня 2020 р. Харків : Майдан, 2020. С. 59–64.
12. Сошнікова О. М. Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова як методичний центр Харківської області з усіх питань музейної діяльності // Двадцять п'яті Сумцовські читання : збірник матеріалів наукової конференції «Музей у глобальному світі : інновації та збереження традицій», до 165-річчя від дня народження М. Ф. Сумцова, 18 квітня 2019 р. Харків : Майдан, 2019. С. 20–25.
13. «Теперішня війна – це ще й війна за культурну спадщину і в ній ми також мусимо перемогти». Бесіда з директоркою Національного художнього музею України Юлією Литвінець. *Антиквар. Журнал про мистецтво та колекціонування*. 2022. № 2–3 (126). С. 54–59.